सुवर्णं वा तदर्द्धं वा देवि! विभवमागतः।
अङ्गहीना न कर्त्तव्या पूजा चाफलदा यतः॥
एकलिङ्गं समाराध्य फलं स्यादन्यके युगे।
तत् फलं लभते देवि! कलौ संख्या चतुर्गुणा॥
ताम्रपात्रे तु संस्थाप्य अग्नौतितोलकं जलम्।
तज्जलेनैव देवेशि! कुशैः संमार्ज्य रोगिणम्॥
शिखेदीपशिखायाश्च मन्त्रसूत्रार्थं मामकम्।
एवंविधिविधानेन पूजयेन्मम लिङ्गकम्॥
बाहुग्याद्वङ्गभवेद्रोगो नाशमेति मयोदितः।
वाङ्मेन पूजयित्वा च लभते वाञ्छितं फलम्॥
अङ्गव्यतिक्रमेणैव तथा भवति वासना।
रोगी प्रसूयते सद्यो भोगीव कञ्चुकोज्झितः।
यदि मदचने भक्तिस्तदा मुक्तो भवेन्नरः॥"
इति मृत्युञ्जयतन्त्रम्॥
(ज्वरनाशकौषधविशेषः। तद्यथा,—
"अवक्तः सिद्धिदः शुद्धो रोगघ्नः कीर्त्तिवर्द्धनः।
यज्ञःप्रदः शिवः वाचात् मृत्युञ्जयरसः स्मृतः॥
विषस्येकस्तथा भागो मरीचं पिप्पली तथा।
गन्धकस्य तथा भागो भागः स्याद्गन्धकस्य वै॥
वर्त्मेव समभागः स्याद्विषस्तु द्विभागकम्।
चूर्णयेत् खल्लमध्ये तु सूक्ष्मभागां वटीचरेत्॥
रक्षयेत् समभागः स्याद्विषस्तु नेष्यते तदा।
मृत्युरूपं ज्वरं हन्ति मृत्युञ्जयरसः स्मृतः॥
मृत्युर्विनिर्जितो यस्मात्तस्मान्मृत्युञ्जयः स्मृतः।
मधुना वेष्टनं प्रोक्तं सर्वज्वरनिवृत्तये॥
दध्योदकानुपानेन वातज्वरनिवर्त्तनः।
आर्द्रकस्य रसैः पानं दाहजे सन्निपातिके॥
जम्बीररसयोगेन सर्वज्वरविनाशनः।
अजाजीगुडसंयुक्तो विषमज्वरनाशनः॥
तीव्रज्वरे महाघोरे पुरुषे यौवनान्विते।
पूर्वमात्रा प्रदातव्या पूर्वं वटीचतुष्टयम्॥
स्त्रीबालवृद्धयोश्चैव अर्द्धमात्राः प्रकीर्त्तिताः।
नवज्वरे महाघोरे यामैकान्नाशयेद्ध्रुवम्॥
मध्यज्वरे तथाजीर्णे त्रिरात्रान्नाशयेद्ध्रुवम्।
सप्ताहात् सन्निपातोत्थं ज्वराजीर्णकसंज्ञकम्॥"
इति मृत्युञ्जयो रसः॥ इति वैद्यकरत्नेन्द्रसारसंग्रहे ज्वराधिकारे। स्त्री, ग्रामविशेषः। यथा, ब्रह्मवैवर्त्तपुराणे प्रकृतिखण्डे। ४६। ८५।
"शम्भुश्च चतुरो वेदान् वेदाङ्गानितरांस्तथा।
बालकं पाठयामास ज्ञानं मृत्युञ्जयं परम्॥")

मृत्युनाशकः, पुं, (नाशयतीति। नश्+णिच्+ण्वुल्। मृत्योर्नाशकः।) प्रारदः। इति राजनिर्घण्टः॥ मरणहारके, त्रि॥

मृत्युपुष्पः, पुं, (मृत्यवे निजनाशाय पुष्पमस्य। सति पुष्पोद्गमे अस्य नाशात्तथात्वम्।) इक्षुः। इति रत्नमाला॥

मृत्युफलः, पुं, (मृत्यवे स्वनाशाय फलमस्य।) महाकालफलम्। इति मेदिनी। ले, १६२॥

मृत्युफला, स्त्री, (मृत्यवे फलमस्याः।) कदली। इति मेदिनी। ले, १६२। (कदलीशब्देऽस्या विवरणं ज्ञातव्यम्।)

मृत्युबीजः, पुं, (मृत्यवे स्वनाशाय बीजमस्य।) वंशः। इति त्रिकाण्डशेषः॥

मृत्युभङ्गुरकः, पुं, मरणकालवादनीयपटहः। यथा,
"भवतु प्रेतपटहो मृत्युभङ्गुरकश्च सः।"
इति त्रिकाण्डशेषः॥

मृत्युभृत्यः, पुं, (मृत्योर्भृत्यः किङ्कर इव। मरणहेतुत्वात्।) रोगः। इति राजनिर्घण्टः॥

मृत्युवचनः, पुं, (मृत्युं वचयतीति। वचि+ल्युः।) शिवः। विल्वदण्डः। इक्ष्वाकः। इति मेदिनी। ने, २४५॥

मृत्युसूतिः, स्त्री, मृत्यवे सूतिः प्रसवो यस्याः सा। कर्कटी। यथा,—
"यथा कर्कटकी गर्भमाधत्ते मृत्युमात्मनः।"
इति महाभारते विराटपर्व्व॥

मृत्सा, स्त्री, (प्रशस्ता मृत् इति। मृत्+"सर्व्वप्रशंसायाम्।"५।४।३०। इति सः। टाप्।) प्रशस्तमृत्तिका। इत्यमरः। २।१।४॥

मृत्सना, स्त्री, (प्रशस्ता मृत् इति। मृत्+सः। टाप्।) प्रशस्तमृत्तिका। (यथा, श्रीमद्भागवते। ८।६।१०।
"त्वमादिरन्तो जगतोऽस्य मध्यम्
घटस्य मृत्स्नेव परः परस्मात्।")
काची। इत्यमरः। २।९।४॥ (अस्याः पर्य्यायो यथा,—
"सौराष्ट्री पार्व्वती मृत्सा काची च पङ्गपर्पटी।"
इति वैद्यकरत्नमालायाम्॥)

मृत्सनाभाण्डकः, पुं, (मृत्सनानिर्मितं भाण्डम्। ततः कन्। अभिधानात् पुंस्त्वम्।) भाण्डविशेषः। तत्पर्य्यायः। सृष्टिका २। इति त्रिकाण्डशेषः॥

मृद, ग क्षुदि। इति कविकल्पद्रुमः। (क्र्या०-पर०-सक०-सेट्।) ग, मृद्नाति ममर्द। क्षुदि चूर्णीकरणे। इति दुर्गादासः॥

मृद्, [तु] स्त्री, (मृद्यते चूर्णीक्रियते इति। मृद्+कर्म्मणि क्विप्।) मृत्। मृत्तिका। इत्यमरः। २।१।४॥ (यथा, मनौ। ४।३६।
"मृदं गां देवतं विप्रं घृतं मधुचतुष्पथम्॥")

मृद्गुरः, पुं, हारीतपक्षी। इति हेमचन्द्रः। ४।४०७॥

मृद्ङ्गः, पुं, (मृद्यते आहन्यते असौ इति। मृद्+"विड्वनोरिद्भ्यः कित्।" उणा० १।१२०। इति अङ्गच्। सच कित्। यद्वा, मृत् अङ्गमस्येत्यमरटीकायां रघुनाथः।) स्वनामख्यातवाद्यम्। तत्पर्य्यायः। सुरजः २। इत्यमरः। १।७।५॥ (यथा, शिशुपालवधे। ११।२।
"रजनिविरतिशङ्की कामिनीनां भविष्यद्
विरहविहितनिद्राभङ्गसूचेन्दङ्गः॥")
पटहः। घोषः। इति मेदिनी। गे, ४७॥ वंशः। इति शब्दमाला॥ (मृदङ्गादेर्मङ्गलजनकत्वमाह स्मृतिः।
"रोचनं चन्दनं हेम मृदङ्गं दर्पणं मणिम्।
गुरूनग्निं तथा सूर्य्यं प्रातः पश्येत् सदा बुधः॥")

अथ मृदङ्गादिविवरणम्।
"मर्द्दलः खादिरः श्रेष्ठो हीनः स्यादन्यदारुजः।
रक्तचन्दनजो वाद्यो गम्भीरध्वनिरुत्तमः॥
सार्द्धहस्तप्रमाणन्तु दैर्घ्यमस्य विधीयते।
त्रयोदशाङ्गुलं वाममथवा द्वादशाङ्गुलम्॥
दक्षिणञ्च भवेद्धीनमेकेनाङ्गुलेन वा।
करणाङ्गवदनो मध्ये चैव पृथुर्भवेत्॥
वस्त्रावीयो भवेद्वस्त्रचर्म्मकरणं मतम्।
मृत्तिकानिर्म्मितश्चैव मृदङ्गः परिकीर्त्तितः॥
पातयेत् खरिं वाद्यवादनार्थञ्च मर्द्दले।
विभूतिर्गैरिकं भस्म केन्द्रकेण च संयुतम्॥
यद्वा चिपीटकं देयं जीवजीवसमन्वितम्।
सर्व्वमेकत्र पिष्ट्वा तेन खरिरुच्यते॥
वामाक्षे पूरिकां कृत्वा लेपं दद्याच्च दक्षिणे।
एवं मर्द्दलकः प्रोक्तः सर्व्ववाद्योत्तमो मतः॥
अस्य संयोगमासाद्य सर्व्वं वाद्यञ्च शोभते।
एतदङ्गे बीजकार्द्धे इत्यमर्द्धाङ्गुलं विदुः॥ ● ॥
तधि धीतेमिति शेषाः पाठ्यवर्णा मृदङ्गजाः।
धीं दं ढें धिक्टक्कडो तार्कं दं दं धीगं धिधि॥
खर्भ्भिं नं गटं दं धा कुटपाटा मता अमी।
तधिं धीं ढें तक्कधो दीं दं दं धिगुजो ततं तधि॥
तक्क तं धं धि दीं तधि पाठ्यखण्डे त्वयं क्रमः।"
तथा च यतिमाने पाठ्यखण्डः। द्रगतधेजां द्रगतधेजां धो धो धिकता धिका धोजां धोजां तक तता धिका धोता द्रम तता धि धि धिधि कड़ ताकड़ नाधोधिक धोजां धोताद्रगत ताद्रगत ताद्रगत ताधि। इति यतिमाने पाठ्यखण्डः॥ ●॥
"यतिरोढोऽप्यवच्छेदो गजरो रूपकं ध्रुवम्।
गलपः वारिगोलौ च नादश्च कथितं तथा।
प्रहरणं इन्दनच प्रवन्धा द्वादश स्मृताः॥"
यथा। दं धात द्रधेकताल्यां यतिः॥ ●॥
ओढ़वाद्यं यथा। दां तधो तधिक तधिक दं धादं धा धोधि धोधि तत्त तत्त धिथ धिद्धिधां दिधां टटु न कि टटु नकि तद टक्क तद टक्क खवटक्क खवटक्क तगि नगि तगि नगि दां दां दं दं दीं दीं दं ता तथा। इत्योढ़वाद्यम्॥ ●॥
अवच्छेदवाद्यं यथा। दं धातः दं धातः धिक्कि धिक्कि दिगजं दं धातः। इत्यवच्छेदवाद्यम्॥●॥
गजरवाद्यं यथा। धोक टेन नेन ढें डें गधो गधोङ्क टेङ्क धोगतकि धिक तकि धिक टेङ्कन धि धि कट तक धोक तधिकट तक्कक तधोग तङ्गीम्। इत्येकताल्यां गजरः॥ ●॥ रूपकवाद्यं यथा। तकधिक् तकधिक धधितकि धधितकि धिक दं धातः। इति रूपकवाद्यम्॥●॥
ध्रुवकवाद्यं यथा। तक्क तक्कट धिक्क धिक्कट। इति निसारवाद्ये ध्रुवकः॥ ●॥ गलपो यथा। तधिङ्कि धिक तक तधि-गलगं धा धा दें तथा टन्नन। इत्येकताल्यां गलपः॥ ●॥ वारिगोलौ यथा। धोङ्कटेन तक्क धिक्क तकधिक् तकधो कटङ्कन कटङ्कन धोगक्क धोः। इति प्रथमखण्डः॥ ●॥ टेन धोः धि धोहः टेन टेन